

Búza – kenyér – ÉLET

A [Türr István Múzeumban](#) 2014. március 5-től május 3-ig látogatható a **Búza – kenyér – ÉLET** című néprajzi kiállítás.

A tárlat azt a modern muzeológiai alapelvet követi, mely szerint „*a modern múzeum kutatóhelyből bemutató térré alakult, amelynek kulisszái mögött éppolyan intenzív, értékteremtő kutatás zajlik, mint korábban, de ez nem vetül rá kényelmetlenül a néző és (mű)tárgy találkozására.*”

A kiállítást rendező néprajzos muzeológusok, Szabóné Bognár Anikó és Dr. Tombáczné dr. Végh Katalin célja az, hogy bebizonyítsák a közönségnek, a néprajzi tárlatok a vidéki múzeumokban is képesek megújulásra, a hagyományos témák is képesek újjászületésre, lehetnek érdekesek, eredetiek, sőt meglepőek; és bizonyíthassák, hogy a néprajzi kiállítások nem feltétlenül „porosak”, hanem lehetnek kifejezetten szórakoztatóak, sőt attraktívak. A tárlat napjaink problémáit is feszegeti, látványos, újszerű megoldásokat felvonultató, igényesen kivitelezett, hasznos időtöltést nyújtó kiállítás.

A búza útját a földtől az asztalig bemutató kiállítás két párhuzamosan futó idősíkot, a 20. század első felét, és a 21. század első évtizedét rendezi egymás mellé. Mit keres a kiállításban a kasza mellett kombájn makett, a szakajtó mellett műanyag kelesztő tál, a teknő mellett robotgép? **A paraszti kultúra használati tárgyai és mai „megfelelőjük”** együttesen mutatják be –utóbbiak az előzőeket magyarázva, a 21. századi látogató nyelvére „lefordítva”-, milyen úton került, és kerül ma a kenyér az asztalra. A múzeumlátogatók kíváncsisága könnyen

felkelthető, ha saját korával és személyes élettapasztalatával vetheti össze az elé tártakat. A **régi és az új, a modern és az autentikus** egymás mellettségében egyszerre nyilvánul meg a párhuzamosság és az ellentét. A mai és a népi tárgykultúra közötti párhuzamok „emberközeli” teszik a kiállítást, a modern eszközök beemelése által étellel töltődnek meg a hasonló funkciójú korabeli tárgyakat. Emellett a makettek és modellek, a kisméretű tárgyak a játék lehetőségét és otthonos érzését nyújtják a látogatóknak.

A vezérfonal végigkíséri a tárlatot:

egykor vesszőborona– ma szántóföldi kultivátor

egykor négy ökör– ma 360 lóerő

egykor vetőzsák – ma vetőgép

egyor acatoló – ma gyomirtó

egyor kasza – ma kombájn

egyor morzsoltka – ma instant élesztő

egyor szakajtó – ma kelesztőtál

egyor kemence – ma kenyérsütőgép...

Napjaink kiállításainak fontos jellemzője az **interaktivitás**. Ez az interaktív kiállítás a látogatót aktivitásra, tapasztalat- és élményszerzésre, cselekvésre ösztönzi. A különleges térkialakításokkal, a labirintusszerű elrendezéssel önmaga fedezi fel a tárgyakkal közvetített üzenetet, keresi az utat, körbejárhat, megfordulhat, a posztamensek előtt és mögött is érdekes tárgyi világot talál, passzív szemlélődőből aktív partnerré válik.

A bemutatás során a népi kultúra tárgyait és mai megfelelőiket **új kontextusba** helyeztük. A látogatók zöme, különösen a felnövekvő generáció nem tapasztaltak, nem is láttak, sőt nem is hallottak rávágó aratásról, szarutokmányról, lapickáról, morzsoltkáról, keresztfáról vagy karácsonyi morzsáról. Hosszas magyarázatok helyett a **rácsodálkozás öröme** várja a látogatótegy látványos, modernitása révén számukra is az otthonosság érzetét adó kiállítási közegben.

Nem csak a **látás**, hanem az érzékelés és a tapasztalás másik módja, a **tapintás** is kiemelkedő helyet kap a **megismerés folyamatában**

. A kiállításban megtapasztalható a kaszafogás módszere érzékelhető, hogy korántsem egyformák a gabonafélék vagy az örlemények; megismerhető a hosszadalmas, megerőltető kenyérsütés, amelyet ma dagasztógépek végeznek. A látogatók zöme nem sejti, hogy heti

rendszerességgel végzett, 18 órás munka volt a kenyérsütés, de meghökkentő az is, hogy az aratás-hordás-nyomtatás-szórás-tőrekelés embert próbáló folyamatát ma egyetlen légkondicionált kombájnn elvégzi.

Kiemelt szerepet kap a **látvány** a kiállításban. Az igényes berendezés, gondos kidolgozás vonzó környezetet teremt az egyébként is impozáns épületben.

Nem zsúfoltak a terek, nincs elhelyezve a kiállításban az összes nagyméretű gazdasági eszköz, csupán egy-egy darab, így nem válik túlzsúfolttá a tárlat. A paraszti környezetből származó tárgyak nem a díszítményeik (többségük díszítetlen), hanem a működésük, rendeltetésük és a kiállításban való elhelyezésük, látványuk miatt érdekesek. Az ismeretekben túltengő, de látványban szegényes vagy értelmezhetetlen kiállítások ugyanis a 21. század folyamatos kép- és hangfogyasztásban élő polgárai számára elfogadhatatlanok.

A posztamensek és paravánok középre rendezve

zve a rajta szellősen elrendezett tárgyanyaggal nem teszik nehezkessé az összképet. A kiállításban nincsenek vitrinek, nem kerülnek üveg mögé és „búra alá” a tárgyak. Ugyanakkor piktogramok hívják fel a figyelmet a kifejezetten megtapintható, megérintható makettekre, magokra, modellekre.

A kifejezetten ismeretterjesztő jellegű szöveg uralja a teret, de nem nyomja el a tárgyakat, szembeötlő, de nem tola kodo. A szövegek elején a népdalokból vett idézetek azonnal elmondják a látogatónak, mit is lát éppen az adott egységben.

A szövegeket minden esetben a **kiállítás „logója”** kíséri: sárga-fehér, stilizált búzakarász a minimalizmus jegyében. Ahogyan haladunk előre a gabonatermesztés vagy a kenyérsütés folyamatában, úgy fogy a sárga búzaszemek száma a kalászbán...

A kiállításához komplex, óvodás kortól a felsőfokú képzésben részt vevőig minden korosztály számára speciálisan kidolgozott **múzeumpedagógiai** foglalkozások tartoznak, melyek segítik a kiállítás feldolgozását, és az oktatáshoz ezer szállal kötődő téma elmélyítését.

A kiállítás alap gondolata szorosan kapcsolódik napjaink egyik leggyakrabban emlegetett társadalmi-gazdasági problémájához, erőforrásaink és tartalékaink feléléséhez, illetve a **fenntarthatóság** elméletéhez.

Társadalmunk ökológiai felelőssége a fenntarthatóságban keres kiutat. Ennek része, a fenntartható gazdálkodás nem új felfedezés, hiszen a 20. század előtt az emberiség ennek szellemében élt, noha nem ismerhette az ENSZ 1987-es jelentésében rögzített fogalmat: a fenntartható fejlődés „...kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét, hogy kielégítsék a saját szükségleteiket.”

A parasztemberek magától értetődően és ésszerűen élték meg mindezt: a földből él az ember, s az ember által él, terem a föld – azaz a természet rendje szerint működött a „fenntartható fejlődés”. Egyetlen évszázad alatt mi tette mégis fenntarthatatlanná, ami évezredek át fenntartható volt?

A túlnyomóan önellátásra épülő paraszti üzemek, a parasztgazdaságok ideálja a minél teljesebb függetlenség. Igyekeztek minden szükségeset megtermelni, előállítani, egész évre beosztani.

Az egy kilogrammos lisztes zacskó mintegy jelképe a boltra támaszkodó, az 1950-es évektől általános s ma is jellemző háztartásvitel „kiszolgáltatottságának”, rögtönzöttségének az egész évi készletet pontosan beosztani kényszerülő egykori falusi háztartás rendjével szemben.

A takarékoskodás szemléletét mutatja az is, hogy a kenyerét két kezével megszerző parasztság nem ismerte a felesleg, a kidobandó szemét fogalmát sem. Mindent hasznosított, a tehénszarvtól a vesszőn át a búza legkisebb alkotórészéig. „Fenntarthatóan” gazdálkodott, „fenntarthatóan” élt, és óvta környezetét...

A kiállítás időszerűsége a téma aktualitásától függ. Az aktualitást pedig az adja, ha saját életüket érintő, akár életbe vágó kérdésekkel szembesítjük a közönséget. Mondhatjuk akár: létkérdésekkel, mint a fenntarthatóság, a takarékoskodás, a magyar agrárpolitika irányai s ezek hatása táplálkozásukra, jövedelmi viszonyaikra, a hazai agrárgazdaságra, lelkünkre, vagy épp gyermekeik egészséges fejlődésére.

Adatok:

A kiállítás kurátorai, forgatókönyv: Szabóné Bognár Anikó, Dr. Tombáczné dr. Végh Katalin

Társkurátor: Merinu Éva

A kiállítás fővédnöke: Dr. Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter

Lektorálás: Dr. Bereznai Zsuzsanna, Dr. Wicker Erika

Kivitelezés: E8 Labor Kft., Lantos Szabolcs, Horváth Zoltán, Pencz Tamás

Fotózás: Kiss Béla

Szkennelés: Veszely Ferenc

Műtárgyvédelem: Biacsi Karolina, Boros Ilona, Mala Enikő

A vándorkiállítás helyszínei:

Kecskeméti Katona József Múzeum

Türr István Múzeum, Baja

Thorma János Múzeum, Kiskunhalas

Tárgy-, fotó- és filmanyag:

Kiállító múzeumok

Kiskun Múzeum, Kiskunfélegyháza

Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára

Móra Ferenc Múzeum, Szeged

Dr. Bárh János

A kiállítás támogatói:

Nemzeti Kulturális Alap

Kecskemét Megyei Jogú Város

Cseh Pékség Kft.

Tupperware Kecskeméti Területi Képviselő

Firányi Pékség Kft.